

Terug naar de werkvloer. Afscheidsspeech van Herman Balthazar als voorzitter van Amsab-ISG

Op 8 februari 2007 nam Herman Balthazar officieel afscheid als voorzitter van Amsab-ISG en verwelkomde de nieuwe voorzitter, Frank Beke.

Geen ongenoegen, geen onmacht, geen wegebbende belangstelling, neen, geen enkel kwaad gevoel ligt aan de oorsprong van mijn vertrek als Amsab-voorzitter. Zolang ik actief was als hoogleraar en als gouverneur kon dat stuk voorzittersmanagement er nog bij als een structurele bijdrage aan mijn geliefd Amsab. Nu zijn de tijden voor mij veranderd.

Ons instituut vond zijn vroegste oorsprong in een donkere, stoffige kamer achter de projectiecabine van de cinema Vooruit, een tweederangsbioscoop in de grote en vervallen theaterzaal van een ook vervallen en mismeesterd Feestpaleis Vooruit. Dat is 42 jaar geleden en wees gerust: dit is geen inleiding tot een autobiografisch heldenverhaal of een ander soort melodrama.

Ik was toen 25 jaar, navorser aan het seminarie voor hedendaagse geschiedenis en geestdriftig adept van mijn leermeester Jan Dhondt. Samen met Albert Bracke, de laatste en bezielde bibliothecaris van de grote Vrijzinnige Werkmansbibliotheek Leren Vereert vond ik in die stoffige kamer het bronnenmateriaal waarvan elke historicus droomt. Het waren documenten waarmee men een concrete geschiedenis kon schrijven van het concrete socialisme zoals de generatie Gentse socialisten tussen 1870 en 1914 het wilden en deden. Jullie kunnen het begin en de afwikkeling van dit verhaal best lezen in het boek *Geschiedenis maken*, een prachtig boek dat ik in 2003 dankbaar zag verschijnen. Gita Deneckere heeft er in het artikel *De historicus en het gevecht met de tijd* mijn portret getekend en Wouter Steenhaut en Geert Van Goethem hebben er de kroniek van Amsab geschreven. In beide bijdragen vindt u alles wat ik zou kunnen vertellen over de achtergronden van mezelf en van Amsab-Instituut voor Sociale Geschiedenis, toch wel de meest gekoesterde van al mijn maatschappelijke bezigheden.

Als hoogleraar kreeg ik de toevoeging 'emeritus' en aan gouverneur werd het woordje 'ere' geplakt. Het is een maatschappelijke politesse, die eigenlijk een verdwijntuc is: *ne plus en vue, encore un peu reconnu*. Het is dus tijd voor een tegenoffensief, voor een herovering van vrijheid. Sinds jaren neurie ik stilletjes, maar verbeteren de

song van Leonard Cohen: *"They sentenced me to twenty years of boredom for trying to change the system from within. I'm coming now, I'm coming to reward them. First we take Manhattan, then we take Berlin."* Cohen overdrijft een beetje, hij was *"guided by a signal in the heavens"*. Een roeping uit de hemel heb ik niet gekregen en als onverbeterlijke, ongelovige scepticus kom ik wellicht niet in aanmerking, maar *"remember me, I used to live for history"*.

Muziek voor Cohen. Geschiedenis voor mij. Ik wil dus terug naar de werkvloer. Ik wil terug met de geest van Albert Bracke en met andere, oude en jonge zielsgenoten op zoek gaan naar kamers waar ik materiaal vind om geschiedenis te schrijven, over brood en rozen. Ik zal dus zeer waarschijnlijk en redelijk frequent - op mijn vrijer ritme - naar Amsab komen. Wee hem of haar die mij er zal begroeten als erevoorzitter, want ik zal er komen als vrije ambachtsman op zoek naar grondstoffen en inspiratie.

De producten die ik wil maken hebben ten gronde nog steeds dezelfde hoofdfunctie, koesteren nog steeds hetzelfde hoofdobjectief als in 1964. Ik heb het al zovele keren gezegd en geschreven: iedereen heeft een historisch verleden, maar niet iedereen vecht om zijn verleden op dezelfde wijze. En het is slechts het kenbare verleden dat cultureel doorwerkt op de huidige en komende generaties. Die twee zinnen zijn letterlijk overgenomen uit een van mijn vele voorwoorden, die ik misschien eens moet bundelen. Het was in dit geval een voorwoord voor de geschiedenis van Bond Moyson, de socialistische ziekenbeurs die in 1875 te Gent werd opgericht, exclusief gericht naar de arbeidersklasse en zeer snel ingeschakeld in een politiek-emancipatorische strijd. Dit was de eerste pijler van Amsab: op zoek gaan naar de bronnen van de socialistische arbeidersbeweging. Want het was het onmisbare laboratoriummateriaal om voor het collectieve geheugen de geschiedenis van een beweging te bewaren, kritisch door te lichten en de erfenis ervan te behoeden voor misbruik of usurpatie.

Die drie functies zijn belangrijk. Machtdragende elites hebben er steeds zorg voor gedragen dat hun historische sporen bewaard bleven, ook en vooral zelfs als wapen

in de strijd om bestendiging van macht en aanzien. Dit is een vaststelling, die zowel geldt voor het roerend als voor het onroerend erfgoed. De monumentenzorg is lange tijd gericht gebleven op kerken, kastelen en prominente gebouwen. In mijn opvatting van de geschiedenis hoorden bij de monumentenzorg ook de volkshuizen en de arbeidersbeluiken, ook het erfgoed in zijn complete sociale gestalte.

Dit was in de eerste fase van Amsab een standpunt waarvoor men nog krachtig op de bres moest staan. Zelfs in de rangen van de oude arbeidersbeweging. Daarom onder meer stond het Feestpaleis Vooruit er toen zo verkommerd bij, voor sommigen zelfs afbrekensklaar.

Krachtig op de bres staan, zo nodig tegenwind geven, geschiedenis niet herleiden tot heldenposen, kritische vraagstellingen formuleren: dit was, dit is mijn opvatting over de rol van geschiedenis. Dit betekende dus het bewaren en bruikbaar stellen van een historische erfenis, maar ook het bevragen van emancipatorische functies, gisteren en vandaag. Om nog eens naar een lied van mijn favoriete Leonard Cohen te grijpen, deze keer naar een lied waar ik het ten gronde niet mee eens ben: *“Everybody knows the fight was fixed: the poor stay poor, the rich get rich. That’s how it goes. Everybody knows.”* Neen, geschiedenis moet ook blijven uitkijken naar emancipatorische processen, naar verandering, naar breuklijnen. Emancipatie en sociale strijd zijn er precies om te stellen dat *“the fight is not fixed”*. En daarom ook moet, mocht Amsab in zijn opdracht niet blijven stilstaan.

De eerste pijler waaraan we onze eerste naamgeving Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersbeweging ontleenden, blijft zonder twijfel en onmiskenbaar een primaire archief- en onderzoeksfocus. In de loop van de 20e eeuw zijn er echter vele andere emancipatorische ideeën, concepten en bewegingen opgedoken die even zovele pijlers zijn geworden voor Amsab dat nu in eerste instantie een open Instituut voor Sociale Geschiedenis is geworden, dat in nauwe en collegiale samenwerking met andere archief- en erfgoedinstellingen maatschappelijk dienstbaar wil zijn in Vlaanderen en in internationale contacten. Het staat met meer woorden en betekenisverlening in het beleidsplan dat wij zonet hebben besproken en goedgekeurd. Alle grote uitdagingen staan er helder in opgesomd. Bij de uitdagingen komt nu nog het gevecht om meer en betere huisvesting, liefst in de onmiddellijke omgeving van de universiteit waarmee wij nog sterkere structurele banden moeten smeden. De grote ploeg die in Amsab werkt, kijkt er met recht en reden naar uit. Het zal de grote werkvloer worden waar ik graag naar zal terugkeren. Het is een werkvloer waaraan ik zelf heb mogen

Een van de etiketten op de wijnflessen die geschonken werden aan de uittredende en de nieuwe voorzitter (ontwerp Lieve Cosyns)

meebouwen met en dankzij jullie allen: met compagnons van het eerste uur zoals Wouter, die nog steeds met ijver en overgave de leiding in handen heeft; met medewerkers, die er helaas niet meer zijn en aan wie ik met weemoed en dankbaar terugdenk - Nestor Blom, Guy Vanschoenbeek, Lode Hoste en Marianne De Waegeneer; met jullie allemaal, een bonte bende met talent, die samen de gestalte en de uitstraling van Amsab-Instituut voor Sociale Geschiedenis waarmaken als personeelsleden, beheerders, leden van de algemene vergadering, vrijwilligers, leden van redactie- of wetenschappelijke raad. Zoals Max Havelaar het zei in zijn rede tot de hoofden van Lebak: ik voel vreugde in mijn hart nu ik u hier allen vergaderd zie. Ik wil u danken en ik groet u allen zeer.

Ik groet zeer in het bijzonder mijn goede vriend Frank Beke, die de fakkel overneemt. Frank, twee jaar al ben ik het complot aan het smeden en ben ik vroeg genoeg, eerst op kousenvoeten, bij jou gekomen om de voorzittershamer in jouw handen te leggen. Ik wist en weet waarom want er zijn redenen te over. Om te beginnen zal het minder opvallen, want op straat blijft men ons toch als één en dezelfde persoon aanspreken. Die vluchtige verwarring weet echter niets van onze waarachtige verwantschappen. Die zijn het resultaat van een jarenlange vriendschap en waardering. Zij steunen op een gemene deler van ideologische en humane overtuiging. Zij dragen de kennis van een concrete ervaring in maatschappelijk engagement en leiding nemen. Op jouw groot feest zei men ‘merci Frank’ voor wat je betekende en presteerde als burgemeester. Ik zeg nu ‘merci Frank’ omdat je kracht, talent, ervaring en inzet zult geven aan Amsab. *Avanti Amsab, a la riscossa.*